

ERGENLERDE UTANGAÇLIK, KENDİNİ GİZLEME VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI İLİŞKİSİ¹

Binaz BOZKUR

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, b.bozkur@hotmail.com

Mehmet GÜNDOĞDU

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mhgundogdu@gmail.com

Makale Gönderme Tarihi: 10.05.2016 Makale Kabul Tarihi: 13.03.2017

Özet

Bu araştırmanın birinci amacı lise öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumlarını kendini gizleme ve utangaçlığı yordayıp yordamadığını belirlemektir. İkinci amacı ise, sosyal medyada sahte hesap kullanan ve kullanmayan yine kendini farklı yansıtan ve farklı yansıtmayan ergenlerin kendini gizleme ve utangaçlık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmaya 241 (128 kız, 113 erkek) lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak Utangaçlık Ölçeği, Kendini Gizleme Ölçeği, Sosyal Medya Tutumları Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumların alt boyutları olan sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon boyutları ile utangaçlık ve kendini gizleme puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyal medyaya yönelik tutumlardan sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyonun utangaçlık ve kendini gizleme puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı gözlenmiştir. Çalışma grubunun % 28'inin sahte hesap kullandığı, % 20,7'sinin bazen ve % 3,7'sinin ise sürekli olarak kendini farklı yansıtan paylaşımlar yaptığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca sosyal medyada sahte hesap kullanan ve kendini gizleme puanlarının sahte hesap kullanmadığını ve kendini farklı yansıtmadığını belirten ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları ilgili literatür ışığında incelenmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Utangaçlık, sosyal medya, kendini gizleme, sahte hesap

THE RELATIONSHIP BETWEEN SHYNESS, SELF CONCEALING AND SOCIAL MEDIA ATTITUDES IN ADOLESCENTS

Abstract

The aim of present research was to investigate the relationship between shyness, self-concealing behavior and social media attitude. The study group consisted of 241 high school student (128 female; 113 male). Shyness Scale, Self-Concealing Scale, Social Media Attitude Scale and Personal Information Sheet were used as the measuring instruments. Results showed a relationship between shyness and self-concealing inventory scores and social efficacy and social isolation subtests scores of social media attitude scale. So that, it is observed that social efficacy and social isolation subtests scores predicted shyness and self-concealing inventory scores. In the present research, it was observed that 28% of the participants was using fake account on social media and 20,7% of them sometimes and 3,7% of them frequently share the things reflecting themselves different from real. In addition, it was observed that adolescents using fake account in social media and reflect themselves as another person have obtain higher shyness and self-concealing inventory scores.

¹ Bu çalışma 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Keywords: *Shyness, social media, self-concealment, fake account*

Giriş

İnternet, çağımızda oldukça fazla kullanılan ve yaygınlığı gittikçe artan bilgi ve iletişim araçlarından biridir. Bilgiye erişim, iletişim, alışveriş, eğlence, gibi alanlarda sağladığı kolaylıklar interneti vazgeçilmez bir araç haline getirmiştir. İletişim, ilişkiler, sanat, eğitim, dil, kısaca tüm yaşamda sanal ortamın etkisi gözlemlenmektedir. Sosyal medya ise internet aracılığıyla yaygınlaşan ve gün geçtikçe yaygınlığı artan bir olgudur

Sosyal medyayı tam olarak tanımlamak zor olsa da bazı kaynaklarda sosyal medya; zaman ve mekân sınırlaması olmadan (mobil tabanlı), paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir insanî iletişim şekli olarak tanımlanmaktadır (Vural – Akıncı ve Bat, 2010). Günümüzde bloglar (ağ günlüğü), Facebook, Friendfeed, Youtube gibi sosyal ağları, forum alanlarını ve hatta haber sitelerinin yorum alanlarını da kapsayan platformlar sosyal medya kapsamına girmektedir. Sosyal ağların parçalarını oluşturan kullanıcıların ürettiği içerik, sosyal medyanın temelini oluşturmaktadır (Büyükşener, 2009). Günümüzün sanal ortam kullanıcıları tarafından bir alışkanlık haline gelen sosyal medya kullanımı, her kültürden ve her kesimden geniş kitlelerin, sosyal taleplerine yanıt verirken; aynı zamanda bu ortamı eleştirenlerin hedefi konumundadır. Yeni iletişim ortamlarının gelişmesi, her kesimden bilgi iletişim teknolojilerine olan ilginin artması, sosyal medyanın gücünü arttırmakta, sosyalleşme kavramına da yeni bir boyut kazandırmaktadır (Vural – Akıncı ve Bat, 2010).

Hazar (2011), bireylerin kullandıkları siteler aracılığıyla profillerini oluşturduğunu ve bunlara dayanarak iletişimde bulunabildiklerini, yine bu profiller yardımıyla diğerlerini beğenme ve etkileşimde bulunma imkânı bulabildiklerini belirtmekte bu nedenle de sosyal ağların popülarlığını kullanıcıya göre özelleşebilme özelliğine bağlamaktadır. Bireyler sosyal medya aracılığıyla iletişimde bulunduğu kişilerin biyolojik ve toplumsal varlığını, sesini, görüntüsünü, cinsiyetini, kısaca kişisel tarihini dikkate almaksızın iletişimde bulunabilmektedir. Bireyler kimlikle oynamanın yeni olanaklarına erişebilmekte; cinsiyet isim toplumsal rol ve statüsünü farklı yansıtabilmektedir. Bu iletişim kurgusal kimliklerle yürütülebilmektedir (Timisi, 2003). Sosyal medyadaki profillerin gerçek kimlikle bire bir örtüşmediğini gözleyen araştırmalar (Ekşi, Erden, Erdoğan, ve Yılmaz, 2013) kurgusal kimliklerin varlığını destekler niteliktedir. Bu kurgusal kimliklerin diğer bir adı da sanal kimliktir. Ögel'e (2012) göre sanal kimlik bir yalan ve aldatma değil kendini ifade biçimidir ve sosyal medyada var olmayı tercih edenlerin iki kimliği vardır: bunlardan biri gizlemek istedikleri gerçek yönlerini de içeren gerçek kimlik, diğeri ise gerçek yaşamda sahip olamayıp hayalini kurduğu vasıflara büründüğü sanal kimliktir. Karaduman'a (2010) göre ise çevrimiçi görünmezlik, kimliği bölmüş ve akışkan hale getirmiş, bu durum sanal kimlik kılıfı altında bireye çoklu kimlikleri benimseme imkânı vermiştir.

Birey sosyal beğeni kazanmak ve olumlu izlenimler oluşturmak için kendi niteliklerini yüceltme, örnek insan olma, sevgi dolu ve şefkatli davranma gibi taktikler

de kullanarak kendine yönelik algıları yönetebilmektedir (Armağan, 2013). Bu anlamda sosyal medya kişilerin kendini farklı yansıtabildiği bir ortamdır. Diğer bir deyişle sosyal medya profilleri, kendini ifşa etme ve gizleme için kullanıcılara fırsatlar sunmaktadır. Kendini gizleme ve kendini ifşa etme arasındaki denge kişiden kişiye değişmekte ve bu değişim kısmen de olsa kişilik özellikleriyle açıklanabilmektedir (Quercia ve Ark. 2012).

Sosyal medya kullanımında önemli bir yere sahip olduğu düşünülen kendini gizleme, kişilik özelliği kaygı, depresyon vb. psikolojik sıkıntılara yol açarak bireyin iyilik halini olumsuz etkilemekte ve bireyi sosyal destekten yoksun bırakarak ilişki doyumunun düşmesine yol açabilmektedir. (Magsamen-Conrad, Billotte – Verhoff ve Greene, 2014). Yani kendini gizleme hem kişilik değişkeni hem de kişiler arası süreci yansıtan bir durum olarak ortaya konmaktadır. Bu olgu bireyin sosyal dünyasını etkilemekte ve sosyal destek ağlarının yetersiz kullanımına veya hiç kullanılmamasına yol açmaktadır. (Terzi, Güngör ve Erdayı, 2010).

Sosyal medya bireylere kendini gizleme konusunda bazı olanaklar sunmaktadır. Bireyler kendilerini farklı yansıtabilmekte ve sahte profiller oluşturarak herhangi bir sorumluluk altına girmeden iletişim kurabilmektedirler. Bir sosyal paylaşım sitesi olan ve kullanıcı sayısı bir milyardan üzerinde olan Facebook verilerine göre (Krombholz, Merkl ve Weippl, 2012) Facebook'taki kullanıcı profillerinin en az % 5'inin sahte olması bu kanıyı güçlendirmektedir. Bu anlamda sosyal medyada, kendini gizleme eğiliminde olan ve sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireyler kendini daha rahat ifade etmektedir çünkü kendilerini güvende hissetmektedirler (Burke, Kraut, ve Marlow, 2011).

Kendini gizlemeye ek olarak sosyal medyada kendini farklı yansıtmaya neden olabilecek bir diğer kişilik özelliği de utangaçlıktır. Utangaçlık; başkalarının bulunduğu yerde yaşanan tedirginlik ve kısıtlanma duygusu (Smith, Briggs, 1986; Akt. Güngör, 2001) olarak tanımlanmaktadır. Utangaçlığın en çok yaşandığı ortamların ise belirsizliğin olduğu ve kişiye yabancı insanların bulunduğu sosyal ortamlar olduğu belirtilmektedir (Koydemir, 2010). Zimbardo, 1977; Akt. Öztürk ve Özmen, 2011) ise utangaç bireylerin başkaları ile iletişim kurma konusunda çok fazla istek duymalarına rağmen özgüvenleri düşük olduğu için genellikle bunu başarmakta güçlük çektiklerini, bu nedenle pek çok sosyal ortamdan uzak kalmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

İnternet ve sosyal medyanın yüz yüze iletişim konusunda çeşitli zorluklar yaşayan utangaç bireylerin iletişimini nasıl etkilediğini belirlemeye çalışan araştırmalara literatürde rastlanmaktadır (Orr ve diğerleri, 2009; Baker ve Oswald, 2010; Cahn, 2011; Bachrach, Kosinski, Graepel, Kohli ve Stillwell, 2012; Sheldon, 2013; Sancak - Aydın, Muyan, ve Demir, 2013 Li, Shi, ve Dang, 2014). Sosyal medyada geçirilen zaman ve sosyal medyaya yönelik olumlu tutum arasında pozitif bir ilişki olduğu ve utangaçlık ile sosyal medya sitelerindeki arkadaş sayısının negatif ilişkili olduğu belirtilmektedir (Orr ve diğerleri, 2009). Chan (2011) ise utangaç bireylerin sosyal medyadaki iletişimlerinde e – posta vb. eşzamanlı olmayan paylaşım

yöntemlerini kullandıklarını gözlemiştir. Sancak - Aydın, Muyan, ve Demir, (2013) ise yaptıkları bir çalışmada Facebook'ta fotoğraf, video, yorum ve durumları takip etme ve utangaçlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Sosyal medyanın utangaç bireylerin arkadaşlık ilişkilerine etkisini inceleyen bir diğer araştırmada (Baker ve Oswald, 2010) ise utangaç bireylerin utangaç olmayanlara kıyasla sosyal medyanın arkadaşlık ilişkilerini olumlu etkilediğini belirttikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Günümüzde sosyal medya, bireylerin sosyalleşme, paylaşım, iletişim gibi birçok konudaki ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bu nedenle sosyal medyaya yönelik tutumlarını ve sosyal medyadaki davranışlarını etkileyen kişilik özelliklerinin incelenmesi hem sosyal medyanın iletişim ve sosyalleşmede etkili bir biçimde kullanılması hem de bu konudaki olası zararlarının önüne geçilmesi konusunda önem arz etmektedir. Bu araştırmada katılımcıların sosyal medyaya yönelik tutumlarının utangaçlık ve kendini gizleme eğilimi gibi kişilik özellikleriyle ilişkili olup olmadığı, bireylerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının utangaçlık ve kendini gizleme puanlarını yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, utangaçlık ve kendini gizleme puanlarının sosyal medyada kendini farklı yansıtmaya ve sahte hesap kullanma davranışına göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Örneklem/Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2014 – 2015 eğitim öğretim yılında Akdeniz Bölgesindeki bir ilin genel liselerinde okuyan 241 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	128	53,1
	Erkek	113	46,9
Sahte Hesap	Var	69	28,6
	Yok	172	71,4
Sosyal-medyada kendini farklı yansıtmaya	Hiç	182	75,5
	Bazen	59	20,7
	Sürekli	9	3,7
Sınıf	9	85	35,3
	10	98	47,7
	11	58	24,1

Veri Toplama Araçları

Sosyal Medya Tutumları Ölçeği

Bu çalışmada öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarını belirlemek için Otrar ve Arın, 2014 tarafından geliştirilen öğrencilere yönelik Sosyal Medya Tutum Ölçeği (SMTÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek beşli Likert tipinde 6'sı olumsuz 17'si olumlu olmak üzere toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutlarından oluşmaktadır. Faktörler toplam varyansın %52.65'ini açıklamaktadır. Ölçeğin tümü için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85'tir. Test tekrar test korelasyon katsayısı ise .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek puan sosyal medyaya yönelik olumlu tutumu göstermektedir.

Kendini Gizleme Ölçeği

Larson ve Chastain (1990) tarafından geliştirilen ve Deniz ve Çok (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Kendini Gizleme Ölçeği toplam 10 maddeden oluşan tek boyutlu ve likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek puan 10 ile 50 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması kendini gizleme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test- tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .81 olarak rapor edilmiştir

Utangaçlık Ölçeği

Cheek ve Buss (1981) tarafından geliştirilen ve Güngör (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan Utangaçlık Ölçeği 20 maddeden oluşmakta ve ölçek 5'li Likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 en yüksek puan ise 100'dür. Ölçeğin Güngör (2001) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .91, test tekrar test güvenilirliği ise .83 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan utangaçlık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Kişisel bilgi formu: Cinsiyet, algılanan sosyo-ekonomik düzey gibi demografik değişkenlerin yanı sıra katılımcıların sosyal medya kullanımlarına yönelik olarak sosyal medyaya üye olup olmadıkları, sosyal medyayı kullanım sıklıkları, sosyal medyada sahte hesap kullanıp kullanmadıkları ve sosyal medyada kendilerini farklı yansıtıp yansıtmadıklarına yönelik sorulardan oluşmaktadır.

İşlem

Veriler araştırmacılar tarafından ilgili liselerdeki sınıflarda ve gönüllü olan öğrencilerden toplanmıştır. Katılımcılara araştırma ile açıklamalar yapılmış ve uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Eksik doldurulan ölçekler çıkarılarak veriler SPSS paket programına girilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler analiz edilmeden önce verilerin kullanılan analiz tekniklerinin varsayımlarını karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi için normal dağılımları incelenmiştir. Yapılan incelemede her üç ölçeğin de çarpıklık-basıklık değerlerinin

,350 ile ,157 arasında değerler aldığı görülmüştür. Elde edilen bu değerler -1--+1 aralığında olduğu için dağılımın normal olduğu söylenebilir. Dağılım normal olması sebebiyle parametrik istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Utangaçlık, kendini gizleme ve sosyal medyaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin analizi 'Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı' tekniği kullanılarak yapılmıştır. Sosyal medyaya yönelik tutumların utangaçlık ve kendini gizleme düzeylerini açıklama gücünü belirlemek için regresyon analizinden yararlanılmıştır. Katılımcıların utangaçlık ve kendini gizleme puanlarının sosyal medyada sahte hesap kullanma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için t testi kullanılmıştır. Katılımcıların utangaçlık ve kendini gizleme puanlarının sosyal medyada kendini farklı yansıtan paylaşımlar yapma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların, utangaçlık ve kendini gizleme eğilimi ve sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişki Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların, utangaçlık ve kendini gizleme eğilimi ve sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değerleri

Sosyal Medya Tutumları Alt Boyutları		Utangaçlık	Kendini Gizleme
Sosyal İzolasyon	r	.27**	.18**
Paylaşım İhtiyacı	r	.12*	.17**
Sosyal Yetkinlik	r	.21**	.24**
Öğretmenle İletişim	r	.06	,04

n= 241, *p<,05, **p <,01

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların utangaçlık düzeyleri ile sosyal medya tutum ölçeğinin sosyal izolasyon (.27**), sosyal yetkinlik (r= .21**) ve paylaşım ihtiyacı (r= .12*) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Katılımcıların utangaçlık ve sosyal medya tutum ölçeğinin öğretmenle iletişim alt boyutu arasındaki ilişki ise istatistiksel olarak anlamlı değildir (r= .06). Katılımcıların kendini gizleme eğilimi ve sosyal medya tutum ölçeğinin alt boyutları olan sosyal izolasyon (r=.18**), paylaşım ihtiyacı (R= .17**) ve sosyal yetkinlik (r= .24**) alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Katılımcıların Kendini gizleme eğilimi ve sosyal medya

tutum ölçeğinin öğretmenle iletişim ($r = .04$) alt boyutu arasındaki ilişki ise istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Katılımcıların, sosyal medya tutumlarından sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik boyutlarının utangaçlık düzeyini açıklama gücü regresyon ile incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Utangaçlık Puanlarının Sosyal İzolasyon ve Yetkinlik Tarafından Yordanmasına İlişkin Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	F	β	t
Sosyal izolasyon	,309 ^a	,096	12,599	,233	3,660
Sosyal Yetkinlik				,155	1,888

* $p < 0,5$

Sosyal medyaya yönelik tutumların utangaçlık ile ilişkili olan iki boyutunun bağımsız değişken olarak denkleme sokulması sonucu regresyon katsayısı ,309 bulunmuştur. Sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik utangaçlık puanlarındaki varyansın %9,6'sını açıklamaktadır. Utangaçlık düzeyini hangi değişkenlerin yordadığına ilişkin β ve t değerlerine bakıldığında sosyal izolasyon ($\beta = ,233$; $p < ,05$) ve sosyal yetkinlik ($\beta = ,155$; $p < ,05$) alt boyutlarının utangaçlık puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Katılımcıların, sosyal medya tutumlarından sosyal izolasyon, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı boyutlarının kendini gizleme düzeyini açıklama gücü regresyon ile incelenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Lise öğrencilerinin Kendini Gizleme Puanlarının Sosyal İzolasyon, Yetkinlik ve Paylaşım İhtiyacı tarafından Yordanmasına İlişkin Analiz Sonuçları

Model	R	R ²	F	β	t
Sosyal İzolasyon	,276 ^a	,076	6,499	,138*	2,137
Sosyal Yetkinlik				,175*	2,110
Paylaşım İhtiyacı				,051	,624

* $p < 0.5$

Sosyal medyaya yönelik tutumların kendini gizleme ile ilişkili olan üç boyutunun bağımsız değişken olarak denkleme sokulması sonucu regresyon katsayısı ,276 bulunmuştur. Sosyal izolasyon, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı kendini gizleme puanlarındaki varyansın (değişkenliğin) %7,6'sını açıklamaktadır. Kendini gizleme puanlarını hangi değişkenlerin yordadığına ilişkin β ve t değerlerine bakıldığında sosyal izolasyon ($\beta = ,138$; $p < ,05$) ve sosyal yetkinlik ($\beta = ,175$; $p < ,05$) alt

boyutlarının kendini gizleme puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Paylaşım ihtiyacı ise kendini gizleme eğilimini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Tablo 5. Sahte hesap kullanma durumuna göre katılımcıların utangaçlık puanlarına ilişkin t-testi sonuçları

Sahte Hesap	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Var	69	58,82	19,20	239	2,626	,009
Yok	172	51,98	17,88			

*p< .05

Katılımcıların Sahte hesap kullanma durumu değişkenine göre Utangaçlık Ölçeği toplam puanlarına ilişkin t-testi Sonuçları tabloda görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların sahte hesap kullanma değişkenine göre puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır (t= 2,626; p< .05). Bu fark, sahte hesap kullanan katılımcıların utangaçlık düzeyleri lehine bir farktır. Diğer bir deyişle sahte hesap kullanan katılımcıların utangaçlık puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 6. Sosyal Medyada kendini farklı yansıtma değişkenine göre katılımcıların utangaçlık puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2490,156	2	1245,078	3,722	.026	2-3
Gruplar İçi	79614,143	238	334,513			
Toplam	82104,299	240				

Katılımcıların sosyal medyada kendini farklı yansıtma değişkenine göre yapılan varyans analizi sonuçları tabloda görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların Utangaçlık ölçeğinden aldıkları puanlar sosyal medyada kendini farklı yansıtma değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (F= 3,722; p< .05). Farklılığın kaynağını anlamak için varyansların homojen olduğu da göz önünde bulundurularak yapılan Tukey testi sonuçlarına göre bu fark kendini sürekli olarak farklı yansıtan paylaşımlar yaptığını ifade eden grup ile bazen kendisini farklı yansıtan paylaşımlar yaptığını belirten grup arasındadır. Bu sonuçlara göre kendisini sürekli olarak farklı yansıttığını ifade eden grubun utangaçlık puanları bazen kendisini farklı yansıttığını ifade eden grubun puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 7. Sahte hesap kullanma durumuna göre katılımcıların kendini gizleme puanlarına ilişkin t testi sonuçları

Sahte Hesap	N	\bar{X}	ss	Sd	t	p
Var	69	30,11	10,40	239	2,261	,025
Yok	172	26,83	10,08			

Katılımcıların Sahte hesap kullanma durumu değişkenine göre Kendini Gizleme Ölçeği toplam puanlarına ilişkin t - testi sonuçları tabloda görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların sahte hesap kullanma değişkenine göre puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($t= 2,261$; $p< .05$). Bu fark, sahte hesap kullanan katılımcıların kendini gizleme puanları lehine bir farktır. Yani kendini farklı yansıtan katılımcıların kendini gizleme puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 8. Sosyal Medyada kendini farklı yansıtmaya değişkenine göre katılımcıların kendini gizleme puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1586,112	2	793,056	7,963	,000	1-3, 2-3
Gruplar İçi	23701,788	238	99,587			
Toplam	25287,900	240				

Katılımcıların sosyal medyada kendini farklı yansıtmaya değişkenine göre yapılan varyans analizi sonuçları tabloda görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların Kendini Gizleme ölçeğinden aldıkları puanlar sosyal medyada kendini farklı yansıtmaya değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F = 7,963$; $p< .05$). Farklılığın kaynağını anlamak için varyansların homojen olduğu da göz önünde bulundurularak yapılan Tukey testi sonuçlarına göre bu fark kendini sürekli olarak farklı yansıtan paylaşımlar yaptığını ifade eden grup ile bazen kendisini farklı yansıtan paylaşımlar yaptığını belirten ve hiç farklı yansıtan paylaşımlarda bulunmadığını belirten gruplar arasındadır. Bu sonuçlara göre kendisini sürekli olarak farklı yansıttığını ifade eden grubun kendini gizleme eğilimi puanları diğer grupların puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Araştırmada ergenlerin utangaçlık düzeyleri ve sosyal medya tutum ölçeğinin alt boyutları olan sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Ayrıca sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik boyutlarının utangaçlık puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Yine sosyal ağlarda sahte hesap kullanan ve kendisini sosyal ağlarda farklı yansıtan katılımcıların utangaçlık puanları sahte hesap kullanmayan ve kendini farklı yansıtmadığını belirten grubun puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuçlar daha önce yapılan

araştırmalarla da uyumludur. Örneğin Orr ve diğerleri (2009) yaptıkları çalışmada utangaçlık ile Facebook'ta geçirilen süre ve sosyal ağlara yönelik olumlu tutum arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Li, Shi, ve Dang, (2014) ise yaptıkları bir çalışmada online iletişimin kişinin sosyal öz yeterliğini ve öznel iyi oluş düzeyini arttırdığını, böylece de kişinin sosyal öz yeterliğini düşüren utangaçlık düzeyini etkilediği bulgusuna ulaşmışlardır. Katılımcıların hem sosyal izolasyon hem de sosyal yetkinlik puanlarının utangaçlık puanlarıyla anlamlı düzeyde ilişkili olması ve bu değişkenlerin utangaçlık puanlarını anlamlı bir şekilde yordaması utangaç bireylerin sosyal medya kullanımının olumlu sonuçların yanında olumsuz sonuçlara da yol açabileceğini ileri süren (Koydemir, 2010) görüşleri de desteklenmektedir.

Araştırmada ergenlerin kendini gizleme eğilimi ve sosyal medya tutum ölçeğinin alt boyutları olan sosyal izolasyon, paylaşım ihtiyacı ve sosyal yetkinlik alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Ayrıca sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik boyutlarının kendini gizlemeyi anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Yine sosyal ağlarda sahte hesap kullanan ve kendisini sosyal ağlarda farklı yansıtan katılımcıların kendini gizleme puanları sahte hesap kullanmayan ve kendini farklı yansıtmadığını belirten grubun puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. "Bireylerin kendi kişisel / özel bilgilerini, katarsisi ve iyi oluşu engelleyecek bir biçimde saklamaya yatkınlık" (Magsamen-Conrad, Billotte – Verhoff ve Greene, 2014) olarak tanımlanan bir kişilik özelliği olan kendini gizlemenin sosyal izolasyon, paylaşım ihtiyacı ve sosyal yetkinlik boyutlarıyla ilişkili çıkması araştırmanın beklentileriyle uyumludur. Kendini gizleme, bireyin sosyal dünyasını etkileyen ve sosyal destek ağlarının yetersiz kullanımına ve/veya hiç kullanılmamasına yol açan bir özellik (Terzi, Güngör ve Erday, 2010) olduğu için sosyal medya kullanımının bu özelliğe sahip kişiler için hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olmaktadır. Sosyal medya kullanımı kendini gizleme eğilimi yüksek olan ergenlerin gerçek yaşamdaki sosyal ortamlardan izole olma durumunu arttırırken gerçek sosyal ortamlarda gideremedikleri paylaşım ihtiyaçlarını giderdiği ve sosyal anlamda kendilerini daha yetkin algılamalarını sağladığı düşünülmektedir.

Çalışma grubunun % 28'i sahte hesap kullandığını belirtmekte, % 20, 7'si bazen ve % 3,7'si ise sürekli olarak kendini farklı yansıtan paylaşımlar yaptığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar literatürdeki diğer araştırma bulgularıyla da uyumludur. Örneğin Ekşi ve Arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada bazı ergenlerin Facebook profillerinin gerçek kimlikleriyle uyuşmadığını bulmuşlardır. Armağan (2013) ise gençlerin sosyal ağlarda kimliklerini idealize ettiklerini saptamıştır. Facebook'taki kullanıcı profillerinin en az % 5'inin sahte olması (Krombholz, Merkl ve Weippl, 2012) da araştırmanın bulgularını desteklemektedir. En az % 5 olarak belirtilen sahte hesap oranının çalışmamızda % 28 gibi yüksek bir oranında görülmesi önemli bir bulgudur. Oranları arasındaki yüksek farkın hem Facebook dışındaki sosyal medya sitelerindeki sahte hesapların da araştırma kapsamına dahil olması hem de çalışma grubunun sosyal medyayı çok aktif kullanan ergenlerden oluşmasından

kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Sosyal ağlarda sahte hesap kullanan ve kendisini sosyal ağlarda farklı yansıtan katılımcıların kendini gizleme ve utangaçlık puanlarının sahte hesap kullanmayan ve kendini farklı yansıtmadığını belirten grubun puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olması bu araştırmanın önemli bulgularından biridir. Bu sonuçlar çeşitli biçimlerde yorumlanabilecek niteliktedir. Sonuçlar, bir taraftan bireylerin gerçek yaşamdaki kendini gizleme, utangaçlık gibi özellikleri sanal ortamda da devam ettirmelerini gösterirken diğer taraftan da kendini gizleme ve utangaçlık özellikleri nedeniyle gerçek yaşamda sosyal ağlardan yeterince destek alamayan bireylerin bu eksikliği sosyal medya yoluyla gidermeye çalıştıklarını da düşündürmektedir. Bu sonuçların ayrıca ergenlerin gelişimsel özelliklerinden sonucu da olabileceği düşünülmektedir. Çetin – Balkaya ve Ceyhan, (2014) ergenler, gelişimsel olarak değişik kimlik denemeleri yapma çabasını yoğun bir biçimde sergilemediğini ve bu çabayı gerçek yaşam ortamında olduğu kadar internet yoluyla sanal ortamda da sürdürebildiklerini belirtmektedirler. Bu araştırmacılar; yaptıkları bir çalışmada ergenlerin internette “daha zeki biri gibi”, “hayalî biri gibi” ve “daha az utangaç biri” gibi davrandıklarını gözlemişlerdir.

Sonuç olarak bu çalışma kapsamında ergenlerin sosyal medyaya yönelik tutumlarından sosyal medyanın izolasyona yol açtığı algısı ile sosyal medyanın sosyal yetkinliği arttırdığı algısının katılımcıların utangaçlık ve kendini gizleme puanlarını anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Katılımcıların % 28’inin sosyal medyada sahte hesap kullandığı, % 20, 7’sinin bazen ve % 3,7’sinin ise sürekli olarak sosyal medyada kendini farklı yansıtan paylaşımlarda bulunduğu gözlenmiştir. Sosyal ağlarda sahte hesap kullanan ve kendisini sosyal ağlarda farklı yansıtan katılımcıların kendini gizleme ve utangaçlık puanları sahte hesap kullanmayan ve kendini farklı yansıtmadığını belirten katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu kapsamda sosyal medyanın kendini gizleme ve/veya utangaçlık özelliklerine sahip ergenlerin karşılaştıkları problemlerin azaltılmasında kullanılabileceği düşünülmektedir. Sosyal medya kullanımından kaynaklı olarak ortaya çıkan izolasyon hissinin azaltılması ve sosyal medya kullanılırken algılanan sosyal yetkinliğin artırılması için sosyal medyanın doğru ve etkin biri biçimde kullanılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu amaçla özellikle çalışma grubuna benzer gruplarda sosyal medya okuryazarlığı eğitimlerinin sosyal medyayı da kapsayacak şekilde düzenlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Utangaçlık ve kendini gizleme özelliklerinden kaynaklı olarak kısıtlanan ve bu şikâyetle okul danışmanlarına başvuran öğrencilerinin yaşadıkları problemlerin çözümünde de sosyal medyanın doğru kullanımın etkili bir araç olabileceğini göz önünde bulundurmak yararlı olacaktır. Sosyal medya ağlarında sahte hesap ve kendini farklı yansıtmama olgularının varlığı utangaçlık ve kendini gizleme problemi yaşayan kişilerin daha rahat iletişim kurmasına neden olmasının yanında siber zorbalık vb. riskli davranışlara da zemin sunabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda daha sonraki çalışmalarda sahte hesap kullanma ve kendini farklı yansıtmama davranışlarının siber zorbalık ve riskli davranışlarla ilişkisini araştıran araştırmalarla da bu konunun daha çok netleşeceğini söylemek mümkündür. Sosyal medyada sahte hesap kullanma ve kendini farklı

yansıtmanın nedenlerinin daha derinlemesine görüşmeler yoluyla netleştirilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın sınırlılıklarından biri bu yönde verilerin toplanamamasıdır.

Kaynakça

Armağan, A. (2013). Kimlik yapılarında değişim ve sanallaşan kimlik sunumları: öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı:37 s.1-20

Bachrach, Y., Kosinski, M., Graepel, T., Kohli, P., & Stillwell, D. (2012). Personality and patterns of Facebook usage. *Proceedings of the 3rd Annual ACM Web Science Conference on - WebSci '12*, 24–32. <http://doi.org/10.1145/2380718.2380722>

Baker, L., & Oswald, D. (2010). Shyness and online social networking services. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(7), 873–889.

Burke, M.;Kraut, R.; Marlow, C. (2011). Social capital on Facebook: differentiating uses and users; Proceedings Of The 2011 Annual Conference On Human FactorsIn Computing Systems; Vancouver, BC, Canada; ACM; s. 571-580.

Büyüksener, E. (2009). *Türkiye’de sosyal ağların yeri ve sosyal medyaya bakış*. İnet tr’09 - XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri 12-13 Aralık 2009 Bilgi Üniversitesi, İstanbul. <http://inettr.org.tr> adresinden 18.12.2013 tarihinde erişildi.

Chan, M. (2011). Shyness, sociability, and the role of media synchronicity in the use of computer - mediated communication for interpersonal communication. *Asian Journal of Social Psychology*, 14(1), 84-90.

Cheek, J. M., & Buss, A. H. (1981). Shyness and sociability. *Journal of personality and social psychology*, 41(2), 330.

Çetin - Balkaya, A. & Ceyhan, A. A. (2014). Ergenlerin internette kimlik denemeleri ve problemleri internet kullanım davranışları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions.*, 1(2), 5-46.

Deniz, M., & Çok, F. (2010). Psychometric properties and adaptation of the Self-Concealment Scale to the Turkish adolescents. *Elementary Education Online*, 9(1), 424-432.

Ekşi, H., Erden, N., Erdoğan, F. H., & Yılmaz, E. (2013). Ergenlerin kimlik oluşumunun Facebook üzerinden incelenmesi: Nitel araştırma örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3). 295–313.

Güngör, A. (2001). Utangaçlık ölçeğinin geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2 (15). s. 17-22

Hazar, M. (2011) sosyal medya bağımlılığı-bir alan çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. Bahar 2011, Sayı:32. s. 151- 175

Karaduman, S. (2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal of YasarUniversity 2010 17(5) 2886-2899*

Koydemir, S. (2010). İnternette kaybolan utangaçlık. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Ekim, 2010. s. 62 - 65

Krombholz, K.,Merkel, D., &Weippl, E. (2012). Fake identities in social media: A case study on the sustainability of the Facebook business model. *Journal of Service Science Research*, 4(2), 175–212

Quercia, DB LasCasas, JP Pesce, D Stillwell, M Kosinski, V Almeida, [Crowcroft](#), J. (2012). Facebook and privacy: the balancing act of personality, gender, and relationship currency. Proceedings of the Sixth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media. s. 306 -313.

Larson, D. G.& Chastain, R. L. (1990). Self-concealment: Conceptualization, measurement and health implications. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 69, 237-253.

Li, C., Shi, X., & Dang, J. (2014). Online communication and subjective well-being in Chinese college students: The mediating role of shyness and social self-efficacy. *Computers in Human Behavior*, 34, 89-95.

Magsamen-Conrad, K. (2014), BillotteVerhoff, C., & Greene, K. (2014). Technology addiction's contribution to mental wellbeing: the positive effect of online social capital. *Computers In Human Behavior*, 40, 23-30.

Orr, E. S., Sisic, M., Ross, C., Simmering, M. G., Arseneault, J. M., & Orr, R. R. (2009). The influence of shyness on the use of Facebook in an undergraduate sample. *CyberPsychology & Behavior*, 12(3), 337-340.

Otrar, M. Ve Argın, F.S. (2014). Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının çok boyutlu incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*. 5 (10) Güz 2014, 3-22

Ögel, K. (2012). *İnternet Bağımlılığı, İnternetin Psikolojisini Anlamak ve Bağımlılıkla Başa Çıkmak*. Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.

Öztürk, E., & Özmen, S. K. (2011). Öğretmen adaylarının problemlili internet kullanım davranışlarının, kişilik tipi, utangaçlık ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1785-1808.

Ryan, T., & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1658-1664.

Sancak - Aydın, G. S., Muyan, M., & Demir, A. (2013). The investigation of Facebook usage purposes and shyness, loneliness. *Procedia – Social And Behavioral Sciences*, 93, 737-741.

Sheldon, P. (2013). Voices that cannot be heard: can shyness explain how we communicate on facebook versus face-to-face? *Computers In Human Behavior*, 29(4), 1402-1407.

Terzi, Ş., Güngör, H.C. ve Erdayı, G. S. (2010). Kendini saklama ölçeği'nin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 8(3), 645-660

Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*, Ankara: Dost Kitabevi

Vural - Akıncı, Z. B. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University* 20(5) 3348-3382